

Patristic Texts in Translation

Avva Dadišo din Qatar, Epistola către Abkoş

Introducere

Avva Dadišo din Qatar este un autor duhovnicesc siro-oriental, despre a cărui viață „nu cunoaștem aproape nimic”, după cum notează David Phillips, după douăzeci de ani de cercetări¹. Puținele elemente biografice sigure ne arată că a fost contemporan cu Sfântul Isaac Sirul, trăind împreună cu el un timp în Mănăstirea Rabban Şabur, către mijlocul secolului al VII-lea. În scrierile sale există câteva repere cronologice care ne fixează ca sigură activitatea lui în a doua jumătate a secolului al VII-lea. Aşadar, Dadišo aparține generației care a urmat după Babai cel Mare († 628). În Catalogul lui Abdišo bar Brikha (sec. XIV) îi sunt atribuite mai multe scrieri: Comentariul la Raiul Părinților, Comentariul la Avva Isaia, cărți despre rânduielile monahale, un discurs despre sfințirea chiliei, cuvântări monahale și epistole². Scrierile păstrate sunt însă mai puțin numeroase: Comentariul la Avva Isaia³ Comentariul la Raiul Părinților⁴, Despre isihie⁵ și Epistola către Abkoş.

Avva Dadišo are un stil foarte didactic. El se adresează în principal monahilor tineri, pe care îi pregătește pentru viața de isihie și de contemplație. Chiar dacă Dadišo cunoaște din experiență trăirile înalte ale

¹ David PHILLIPS, „Introducere” la DADISHO‘ QATRAYA, *Commentaire sur le Paradis des Pères*, 3 vol. (SC 626, 627, 628), (ed.) David Phillips, Ed. Cerf, Paris, 2022, vol. 1, p. 9.

² J.S. ASSEMANI, *Bibliotheca Orientalis* vol. III, 1, Roma, 1728, pp. 98-99.

³ *Commentaire du Livre d’Abba Isaïe par Dadišo Qatraya*, (ed.) René Draguet, CSCO 326-327 (Syr. 144-145), Louvain, 1972.

⁴ DADISHO‘ QATRAYA, *Commentaire sur le Paradis des Pères*, 3 vol. (SC 626, 627, 628), (ed.) David Phillips, Ed. Cerf, Paris, 2022.

⁵ *Los cinco Tratados sobre la Quietud (Şelya) de Dadišo Qatraya*, (ed.) Francisco del Río Sánchez (*Aula Orientalis Supplementa* 18), Editorial AUSA, Barcelona, 2001.

pustnicilor, așa cum vom vedea din textul Epistolei către Abkoș, totuși el nu detaliază aceste trăiri așa cum face colegul său de mănăstire și de generație, Sfântul Isaac Sirul.

Epistola către Abkoș este adresată unui cunoscut care dorea să îl viziteze, dar pe care Dadișo l-a refuzat, explicându-i în Epistolă motivele ascetice și duhovnicești pentru care a făcut acest lucru. Dadișo Qatraya este un autor patristic extrem de cultivat, scrierile sale dovedind o excelentă cunoaștere a tradiției patristice grecești și siriace, precum și cunoștințe surprinzătoare de critică textuală, aplicată manuscriselor pe care le-a folosit de-a lungul timpului, și între care existau, inevitabil, anumite divergențe. Traducerea Epistolei către Abkoș este primul text al Avvei Dadișo Qatraya tradus din siriacă în românește, și aflat în curs de editare împreună cu cealaltă lucrare fundamentală, *Despre isihie*, tradusă de asemenea din siriacă. Traducerea a fost realizată după ediția critică a lui David Phillips, „Dadisho‘ Qatraya’s Letter to Ab-kosh: the text according to MS Baghdad Archbishopric of the East n° 210 with critical notes and a translation”, *Bulletin de l’Académie Belge pour l’Étude des Langues Anciennes et Orientales*, vol. 4 (2015), pp. 201–223.

Introduction

Abba Dadisho of Qatar is a East-Syriac spiritual writer, about whose life “we know almost nothing”, as David Phillips notes after twenty years of research. The few reliable biographical details we have shown that he was a contemporary of St. Isaac the Syrian, living with him for a time in the Rabban Shabur Monastery in the mid-7th century. His writings contain several chronological references that confirm his activity in the second half of the 7th century. Therefore, Dadisho belongs to the generation that followed Babai the Great († 628). In the Catalogue of Abdisho bar Brikha (14th century), several writings are attributed to him: Commentary on the Paradise of the Fathers, Commentary on Abba Isaiah, books on monastic rules, a discourse on the sanctification of the cell, monastic speeches, and epistles. However, fewer of his writings have survived: Commentary on

Avva Isaiah, Commentary on the Paradise of the Fathers, On Stillness, and Epistle to Abkosh.

Abba Dadisho has a very didactic style. He addresses mainly young monks, whom he prepares for a life of stillness and contemplation. Even though Dadišo knows from experience the high spiritual experiences of hermits, as we will see from the text of the Epistle to Abkosh, he does not describe these experiences in detail as his fellow monk and contemporary, Saint Isaac the Syrian, does.

The Epistle to Abkosh is addressed to an acquaintance who wanted to visit him, but whom Dadišo refused, explaining in the Epistle the ascetic and spiritual reasons for doing so. Dadisho Qatraya is an extremely cultured patristic author, his writings demonstrating an excellent knowledge of the Greek and Syriac patristic tradition, as well as surprising knowledge of textual criticism, applied to the manuscripts he used over time, among which there were, inevitably, certain discrepancies. The translation of the Epistle to Abkosh is the first text by Dadisho Qatraya translated from Syriac into Romanian, and is currently being edited together with his other fundamental work, *On Stillness*, also translated from Syriac. The translation was made after the critical edition by David Phillips, “Dadisho‘ Qatraya’s Letter to Ab-kosh: the text according to MS Baghdad Archbishopric of the East n° 210 with critical notes and a translation”, *Bulletin de l’Académie Belge pour l’Étude des Langues Anciennes et Orientales*, vol. 4 (2015), pp. 201–223.

Traducere

1. Înainte de toate, îți cer pacea ta⁶ întru frica de Dumnezeu și întru iubirea Domnului nostru și îți cer stăruitor să te rogi⁷ pentru starea mea de

⁶ Salutul, în siriacă.

⁷ „Îți cer stăruitor să te rogi”. Termenii utilizați pentru a cere ceva au conotații importante pentru înțelegerea mentalității siriace. Prin „îți cer stăruitor” am redat participiul ܦܫܘܢܐ al verbului ܦܫܘܢܐ. Acesta provine din substantivul ܦܫܘܢܐ, un calc al infinitivului grecesc πείσαι – a convinge. Astfel format în siriacă, verbul *pis* are sensurile de „a convinge”, „a instrui”, „a dori”, „a cere”. Vedem cum sensurile se dezvoltă unul din altul, astfel încât acțiunea de a cere ceva apare aici intim legată de cea de convingere a celui

păcătoşenie⁸. Mai apoi, rog Fecioria ta să nu fii trist, nici să te văicăreşti pentru că nu te-am adus în chilia mea şi nici măcar nu am vorbit cu tine la fereastră. Dar te-am împiedicat din două motive: primul este că nu ai nevoie de puţinătatea mea, pentru că ai dobândit mulţi dascăli mai şi ajutători. Al doilea [motiv] este că dacă fac doar pentru tine aceasta, apoi vor cere şi alţii asta. Nu pot să fac așa pentru multă lume, fiindcă nu mi-e de folos.

Eu, iubitul meu, nu am găsit niciun folos atunci când eram zăvorât⁹ în chilie şi am discutat cu fraţii la fereastră. Ce câştig am dacă îmi zăvorăsc trupul în chilie, iar mintea mi-o las să vagabondeze în toate locurile? Când simţurile trupului sunt dezlegate şi vagabondează, atunci cum să nu vagabondeze şi mintea? Mai mult, cum să nu se împrăştie simţurile când trei dintre simţuri, care au mai mare trebuinţă să fie strunite, sunt lăsate libere? Zic despre limbă, vedere şi auz. Câtă vătămare suferă un frate zăvorât din lipsa trezviei asupra simţurilor, mai ales al auzului! Aflăm aceasta din cărţile Părinţilor şi din experienţa lucrurilor¹⁰.

către care se îndreaptă solicitarea lucrului „dorit”. Găsim deci exprimate trei idei cu ajutorul aceluiaşi lexem: dorinţa de a obţine ceva, convingerea celui de care depinde obţinerea lucrului şi, în sfârşit, cererea. Cu totul altfel stau lucrurile cu termenul care denumeşte rugăciunea adresată lui Dumnezeu: رَغْبَةٌ. Acest substantiv, adevăratul termen tehnic pentru rugăciune în scrierile duhovniceşti siriace, dar nu singurul, derivă dintr-un verb, رَغِبَ، رَغِبْتُ، care implică ideea de reverenţă, de înclinare plină de respect înaintea cuiva şi de întoarcere spre el, forma sa de *Pael* având sensul strict de „a se ruga”. Prin urmare, folosirea acestui termen implică ideea de smerire în faţa lui Dumnezeu, de întoarcere a atenţiei de la orice altceva în afara Lui.

⁸ Dadişo îi cere prietenului său să se roage pentru „starea” de păcătoşenie (رَغْبَةٌ) din care vrea să iasă. Conştientizarea acestei stări de păcătoşenie e fundamentul pocăinţei, nu simpla declarare a faptului că sunt păcătos (رَغْبَةٌ).

⁹ Substantivul رَغْبَةٌ are sensul fundamental de „prizonier”. De aici a ajuns să fie folosit de autorii duhovniceşti pentru a-l denumi pe pustnicul care nu iese din chilie un anumit timp (zile, săptămâni sau ani), așa cum se va vedea în explicaţiile Avvei Dadişo din scrierile *Despre isihie*.

¹⁰ „Experienţa lucrurilor”, رَغْبَةٌ رَغْبَةٌ (nesiuna d-su'arane). Radicalul رَغْبَةٌ are înţelesurile de „a cântări”, „a încerca prin cântărire”. De aici pe cele de „a încerca”, „a avea cunoaşterea câştigată prin cântărire”. Aşadar, sintagma „experienţa lucrurilor” sugerează lucrarea conştiinţei de apreciere, de „cântărire” a diferitelor situaţii prin care ascetul trece, așa încât să le poată cunoaşte cum sunt în realitate. Ideea de „realitate”, ca opus al „părerii imaginate”, este intim legată de temenul رَغْبَةٌ – o acţiune, lucru, realitate palpabilă (opusă imaginaţiilor).

2. Din experiență [se știe] în felul acesta: când un frate zăvorât vorbește pe fereastră un cuvânt de folos, el poate fi atent la privirile sale ca să nu se uite cu nerușinare. Poate, de asemenea, să-și păzească limba, ca să oprească orice cuvânt de dispreț și vătămător. Iar acest lucru este cu puțință dacă fratele este foarte puternic și matur. Dar în privința auzului, în ce fel și-l va putea oare supraveghea, de vreme ce nu are nicio putere asupra limbii celui care vorbește cu el? Și dacă se întâmplă să audă un cuvânt vătămător pentru paza sa, acesta îl va face să sufere mai mult decât o înțepătură de scorpion și va fi pricina împrăștierii gândurilor sale multă vreme. Iar dacă un cuvânt al unui singur frate îl poate răni pe cel zăvorât, cu cât mai mult o pot face multele cuvinte ale fraților numeroși.

3. Aceasta este învățarea din experiență. Iar din cărțile Părinților, ascultă: Binecuvântatul Evagrie, cal mai mare între monahii gnostici¹¹, gramaticul¹² patimilor și cercetătorul gândurilor, a spus aceasta: „Pentru că mintea primește¹³ gânduri prin intermediul celor cinci simțuri, să vadă prin care dintre ele războiul îl luptă cel mai mult. Este știut că prin auz”. El demonstrează aceasta [citând] din cel întâi-născut dintre înțelepți și zice: „Potrivit cu cuvintele lui Solomon, un cuvânt aspru tulbură inima omului”¹⁴ (Pilde 12, 25). Aceasta învățăm, de asemenea, din ceea ce s-a întâmplat cu acel strălucit binecuvântat Arsenie prin porunca lui Dumnezeu. Pe când el era încă în palatul împărătesc¹⁵, a dorit viețuirea îngerilor, dar

¹¹ „Gnostici”. *ܩܢܘܨܬܝܩܘܨ* redă de obicei grecescul *γνωστικός* în sensul evagrian al termenului: gnostic este acela care, după dobândirea experienței făptuirii, a trecut la adevărata contemplație duhovnicească (cf. A. și C. GUILLAUMONT în *SC* 356, pp. 24-40; *SC* 170, pp. 38-63).

¹² „Gramaticul”. Așa am tradus siriacele *ܩܘܪܬܝܩܘܨ*, un calc după grecescul *γραμματικός*, „om de carte”, „literat”, „care știe litere” (i.e. să scrie și să citească).

¹³ „Primește gânduri”. Pentru sirieni, „a primi” gânduri înseamnă, potrivit constelației de sensuri a verbului *ܩܘܪܬܝܩܘܨ*, „a învinui pe cineva/ceva de ceva”, „a acuza”, „a se plânge de o stare neplăcută”, rezultată din „întâlnirea” minții cu cele care „se opun” integrității ei feciorelnice, gândurile. Din cauza lor și prin acceptarea lor, mintea începe să vagabondeze.

¹⁴ În Septuaginta textul este: *φοβερός λόγος ταραάσει καρδίαν ἀνδρός δικαίου*, „Un cuvânt înfricoșat tulbură inima bărbatului drept”, în timp ce Peshitta l-a redat pe *φοβερός* – „înfricoșător”, prin *ܩܘܪܬܝܩܘܨ* „tristețe”, „adversitate”, „durere”, „suferință”.

¹⁵ Înainte de a fi monah, Arsenie a fost preceptorul împăraților Arcadie și Honorie (cf. L. REGNAULT, *Les sentences des Pères du Désert. Collection alphabetique, Sable-sur-Sarthe*, 1981, p. 23).

a fost împiedicat de la aceasta de momelile atrăgătoare ale lumii¹⁶. A strigat atunci dintru adâncul inimii sale cu durere către Dumnezeu și a zis: „Doamne, condu-mă la viață!”¹⁷ Iar Domnul i-a răspuns din sfânta Lui înălțime și i-a zis: „Arsenie, fugi de oameni și vei avea viața”. Atunci a venit în Sketis, la Avva Macarie, și a trăit în adunare cu mulți alții¹⁸. După ce a fost antrenat destul în chip vrednic în chinovie¹⁹, a fost socotit vrednic de viețuirea în chilie²⁰. Când, mulțumită iscusinței cunoștinței sale și a discernământului părții sale înțelegătoare, a văzut că pierde toată [roada] zăvorârii sale în chilie din timpul săptămânii când merge în obște²¹, din cauza tulburării care apărea în inima sa când vedea și auzea acolo ceva vătămător din partea fraților moleșiți care adeseori sunt găsiți prin

¹⁶ „Momelile atrăgătoare ale lumii”. Substantivul are sensurile de „atracție”, „lucru seducător”, dar și de „seducție”, „momeală”, „agățare”, fiind derivat din verbul „a trage”, „a trasa”, „a extrage”, „a distra”, „a atrage”. Prin urmare, viitorul mare Avvă Arsenie, binecunoscut din Pateric, a fost atras să mai rămână în lume de farmecele ei atrăgătoare și seducătoare.

¹⁷ „La viață”. Dadișo folosește aici infinitivul neregulat ܕܘܨܘܐ al verbului ܕܘܨܘܐ, „a trăi”, în locul obișnuitului substantiv ܕܘܨܘܐ, „viață”. Nuanța de sens a textului siriac „condu-mă la a trăi” nu poate fi redată literal fără a forța limba română.

¹⁸ „Atunci ... alții”. Sketisul a fost întemeiat de Avva Macarie Egipteanul la 50 km sud de Kellia, în anul 340, și a avut o dezvoltare uimitoare. Aproximativ trei sferturi din apoftegmele Patericului provin de aici. Numărul mare de monahi este mărturisit și de existența a patru biserici. Viața era de tip lavriot, unii monahi trăind singuri, alții în mici obști. Împreună formau o vibrantă comunitate monahală cu un puternic caracter anahoretic, pe care Dadișo o numește ܕܘܨܘܐ (knušia), „adunare”, „congregație”, termen care ar fi un constrasens să-l redăm prin „chinovie”, întrucât îi lipsește structura organizatorică a unei mănăstiri de obște de tip pahomian (sau, mai târziu, de tip studit sau aghiorit). În anul 434, Sketisul a fost devastat de mazici, iar monahii s-au refugiat în Palestina, Sinai și Siria, ducând cu ei semințele monahismului egiptean și învățăturile Bătrânilor sfinți de aici.

¹⁹ Prin „chinovie” (ܕܘܨܘܐ) Dadișo denumește, probabil, una din micile obști de anahoreți care uceniceau lângă un Bătrân. Șederea în această așa-zisă „chinovie” a fost o etapă pregătitoare pentru Arsenie în vederea unei vieți de singurătate deplină. Aceeași ordine a etapelor vieții monahale, care începe cu perioada de formare în chinovie (3-5 ani), urmată de retragerea într-o chilie pustnicească, va fi prezentată de Dadișo în scrierile *Despre isihie* ca fiind în uz în monahismul sirian.

²⁰ „Viețuirea în chilie”. În locul mai tehnicului *dubara*, Dadișo folosește aici ineditul substantiv ܕܘܨܘܐ, „viață petrecută într-o locuință anume”.

²¹ „Obște”. Dadișo este mare iubitor de sinonime. Aici utilizează un al treilea termen pentru a denumi nucleul chinovitic al Sketisului: ܕܘܨܘܐ „interior”, „măruntaie”, „obște (monahală)”. Este vorba de adunările pentru săvârșirea săptămânală a Sfintei Liturghii.

mănăstiri. Așa cum e și cuvântul lui Evagrie: „Împotriva celui care vrea să împlinească viețuirea²² virtuoasă în adunarea obștească, Satana îi ridică pe frații moleșiți”²³. Ce a făcut atunci binecuvântatul [Arsenie]? Iarăși a strigat către Dumnezeu în durerea inimii și a zis: „Doamne, condu-mă la viață!” Și ca și cum Acesta ar fi fost acolo, el a vorbit înaintea lui Dumnezeu: „Mă rog înaintea măreției Tale, Doamne, și m-am rugat cu graiul meu²⁴ harului Tău ca să mă izbăvești de tulburările lumii, ca din valurile mării. Tu m-ai făcut să locuiesc în cerul liniștii²⁵ ca să-Ți fiu plăcut și să trăiască sufletul meu prin amintirea iubirii Tale. Aici, printre frați, am o mai mare tulburare și zăpăceală din cauza a ceea ce văd și aud”. Apoi a auzit iarăși glasul dumnezeiesc al Domnului spunându-i aceasta: „Arsenie, fugi, taci, liniștește-te!”²⁶ Acestea sunt rădăcinile²⁷, adică leacurile pentru ca omul să

²² Despre polisemanticul ܟܘܨܘܐ, vezi D. PHILLIPS, „Lost and found: Dadisho ‘ Qatraya’s Commentary on the Paradise of the Fathers as a Witness to the works of Theodore of Mopsuestia”, în M. KOZAH et alii, *The Syriac Writers of Qatar in the Seventh Century*, Gorgias Press, Piscataway, 2014, p. 210.

²³ EVAGRIE PONTICUL, *Praktikos* 5, în ÉVAGRE LE PONTIQUE, *Traité pratique ou Le Moine*, vol. II, (ed.) Antoine Guillaumont și Claire Guillaumont (SC 171), Ed. Cerf, Paris, 1971.

²⁴ „M-am rugat cu graiul meu”. Rădăcina ܟܫܦ (*kšp*) are sensul de „a vorbi în șoaptă”, „a face o cerere prin viu grai”, iar la forma *Ethpeel* din text, are sensul: „a face o rugăciune cu voce șoptită”. Așa apare și în Ps 141, 1: „Cu glasul meu către Domnul m-am rugat.”

²⁵ Siriacul ܫܝܢܐ (*šaina*) înseamnă „pace”, „liniște”, „teren cultivat” și „animal domestic”. E folosit de Dadișo în mod distinct de tehnicul *šelya*, „isihie” pentru a sugera, poate, că Avva Arsenie, deși a cunoscut liniștea chiliei, nu ajunsese încă la isihie. Intuia și presimțea taina ei și de aceea I-a adresat lui Dumnezeu rugăciunea menționată în text. În *Comentariul său la raiul Părinților*, Dadișo evocă același episod din viața lui Arsenie, folosind însă termenul tehnic îndătinat, ܟܠܘܬܐ (SC 626, vol. I, pp. 118, 120). El explică, la cererea fraților, rațiunile duhovnicești ale chemării treptate a lui Arsenie, întâi la chinovie, apoi la isihie (SC 627, vol. II, c. 4-5, pp. 28-37). Într-o fază și mai târzie, Arsenie s-a retras într-o chilie aflată la aproximativ 30 de mile de Sketis (aprox. 50 km), deoarece, spunea el, „nu pot fi și cu Dumnezeu și cu oamenii” (SC 627, pp. 77-81).

²⁶ Porunca „liniștește-te” înseamnă, potrivit sensurilor verbului ܠܫܬܐ, „a înceta din activitate”, „a sta nemișcat, liniștit, tăcut”. Varianta greacă din *Pateric* este φῶγε, σῶπα, ἡσύχαζε (Avva Arsenie 2).

²⁷ Pentru că în siriacă ܟܘܨܘܐ înseamnă mai întâi „plantă medicinală” și apoi „rădăcină”, Dadișo citează o traducere care în formularea greacă αὐταὶ γὰρ εἰσι αἱ ῥίζαι τῆς ἀναμαρτησίας („acestea sunt rădăcinile nepăcătuirii”) a introdus și ideea că rădăcinile sunt ale unor plante de leac, idee susținută în însuși substantivul ܟܘܨܘܐ. De aceea,

nu păcătuiesc. Dumnezeu parcă i-ar fi spus: Pe când erai în lume, nu ți-am poruncit să trăiești isihast și de unul singur²⁸ din cauza lipsei de experiență și de rezistență. Acum că ai fost antrenat și învățat îndeajuns, pleacă de acum înainte departe de mănăstirea de obște, cea cu mulți frați, și trăiește în isihie și tăcere²⁹. Prin „fugă”, [Dumnezeu] i-a poruncit să se depărteze de obștea fraților și să-și închidă trupul într-o chilie. Prin „taci”, [i-a poruncit] să nu vorbească din poarta sau din fereastra [chiliei] cu cei care vin la el. Iar prin „liniștește-te”, [l-a învățat] să nu se ocupe în cugetul său de oameni tot timpul, fiindcă nu are niciun câștig cineva care stă cu trupul în chilia sa pustnicească³⁰, dacă își lasă simțurile libere prin vorbitul de la fereastră. De asemenea, nu va avea niciun câștig bun dacă își va închide trupul și simțurile dacă dezleagă și lasă gândurile minții sale să hoinărească și să cugete la frați și la treburile din afară. Cu excepția timpului rânduit pentru rugăciune, în care omul cugetă la părinții și la frații săi în mod duhovnicesc, așa cum poruncește legea iubirii duhovnicești, nu e drept ca monahul zăvorât să-și amintească de vreun om sau să cugete la altceva decât la Dumnezeu și la el însuși.

Cel care nu se dezleagă de toate, nu se poate îmbrăca cu Domnul a toate. Pomenirea lui Dumnezeu nu poate locui în inimă împreună cu amintirea oamenilor. Așa cum scrie în Cartea Raiului: „Un frate l-a întrebat pe un Bătrân și a zis: «în ce fel se cuvine să stea pustnicul în chilie?» Bătrânul a răspuns, zicând: «Nu trebuie să-și amintească în niciun fel de vreun om cât timp se află în chilie»”.

4. M-am silit pe mine însumi și, contrar obiceiului meu, ți-am pus aceste câteva lucruri în locul scuzelor pe care ți le datorez. Dumnezeu știe cât te iubesc în Persoana Domnului nostru și cât m-am folosit de cererea ta

Dadišo adaugă explicația „adică leacurile” (ܠܥܘܕܐܘܬܐ). Pe lângă imaginea, din greacă, a plantei care se înalță și se nutrește din rădăcini, siriaca a mai adăugat și elementul medical.

²⁸ Mereu atent la nuanțele cuvintelor pe care le folosește, Dadišo a ales aici termenul ܠܗܘܕܐܘܬܐ (*lhudaya*), „singur”, „izolat”, „unic”. Acesta, deși exprimă ideea viețuirii de unul singur, totuși este diferit de termenul filocalic specializat pentru denumirea pustnicilor (*ihidaya*) și a vieții pustnicești (ܠܗܘܕܐܘܬܐ, *ihidayuta*). Aflat încă în lume, Arsenie nu ar fi putut încă să fie monah, nici să ducă o viață monahală, chiar dacă ar fi putut să trăiască singur.

²⁹ „Trăiește în isihie” (ܐܝܫܝܗܝܐ). E reluat îndemnul de mai sus (ἡσούχαζε), acum după ce Avva Arsenie a câștigat experiența vieții monahale de obște.

³⁰ ܟܘܪܗܐ (*kurha*), literal „bordei”, este o chilie pustnicească alcătuită din mai multe încăperi cu felurite destinații. Trebuie distinsă de ܟܘܪܗܐ – chilie în mănăstirea de obște.

cea întru frica de Dumnezeu. Știu că îți datorez cinstire și odihnă. Dar eu locuiesc printre numeroși oameni și nu-ți va folosi dacă vei fi un pretext pentru vociferări și cârteli din cauză că nu pot ca, într-o obște mare, să te primesc doar pe tine singur³¹.

Dacă vei păzi poruncile Domnului nostru Hristos întru iubire duhovnicească și dacă îți vei îndrepta în toată vremea privirea cugetului către El cu o dorință nestăvilită și râvnă pentru a sluji voii Lui, atunci El însuși va fi pentru tine dascăl și povățuitor și ajutor spre împlinirea voii Lui și bucuria sufletului tău. Este scris: „Poruncile Domnului sunt drepte și veselesc inima” (Ps 18/19, 8) – iar această veselie este spre desfătarea ta. „Porunca Domnului este o alegere și luminează ochii” (Ps 18/19, 7) – aceasta este lumina pentru sufletul tău în calea lui fără împiedicare spre cetățuie. „Mărturia Domnului este credincioasă și înțelepțește pruncii” (Ps 18/19, 7) – aceasta este cunoștința dumnezeiască și înțelepciunea duhovnicească necesare pentru a putea fi luminat prin înțeleșuri duhovnicești și pentru a rezista la războaiele vrăjmașilor. După cum este scris: „Înțelepțește-mă mai mult decât vrăjmașii mei, pentru că am păzit cuvintele poruncilor Tale” (Ps 118, 98). Dacă tu cauți o mângâiere din cuvintele mele în schimbul întâlnirii cu mine, atunci ea (mângâierea) îți va fi învățător și îndemnător³². Mai adaug și că strâmtorarea locului în care stau zăvorât, sărăcia locului în care stau îți vor fi în loc de învățător, dacă vrei cu adevărat să ai un câștig de la micimea și simplitatea mea.

5. Dar dacă sunt, totuși, de trebuință cuvinte, atunci ascultă. Trebuie să înveți și să înțelegi, iubitul meu, că, mai întâi de orice lucru, pustnicul trebuie

³¹ Dadișo pustnicea într-o lavră. Aici își avea chilia în care viețuia zăvorât, în timp ce restul monahilor duceau o viață fie de obște, fie de isihie în timpul săptămânii și care participau la Liturghia de sâmbătă și duminică împreună cu restul călugărilor. Se pare că întâlnirea cu Avva Dadișo era un lucru râvnit de mulți, iar primirea lui Abkoș singur ar fi declanșat cu siguranță nemulțumiri printre mulțimea refuzată de Dadișo din motivele ascetice expuse până aici.

³² „Mângâierea care va fi un îndemnător”. Traducerea eludează legătura etimologică vizibilă în siriacă între ܒܘܝܐ (*buyaa*), „mângâiere”, „cuvânt de îndemn și/sau de mângâiere”, și substantivul *nomen agentis* ܡܒܝܢܐ (*mbayana*), „cel care consolează, aduce mângâiere”, dar și „cel care îndeamnă”. Așadar, finalitatea mângâierii duhovnicești nu constă doar într-o stare harică de moment, ci în rostul ei tonic și catalizator al vieții duhovnicești.

să câștige aceste trei virtuți care vor fi pentru el în locul instrumentelor unui fierării a celor ce muncesc. Așa cum fiecare fierărie are nevoie de trei lucruri, adică: de o nicovală de fier, de un ciocan și de clești, tot așa toate felurile de viețuire ale diferiților pustnici au nevoie de aceste trei lucruri. Acestea sunt: isihie, meditare și silire de sine. În afară de acestea, nici măcar una dintre virtuți nu poate să fie înfăptuită bine în scopul drept care o înfrumusețează. Iar acestea se nasc una pe cealaltă: isihia naște meditația, iar meditația naște silirea de sine. Iar din acestea, prin urmare, se nasc și se statornicesc toate virtuțile de cinste și slăvite.

Prin urmare, pustnicul trebuie să iasă din lume ca să se obișnuiască pe sine să se așeze în isihie potrivit cu puterea lui și potrivit cu măsura lui, fie că este un chiliot, fie un chinovit. Obișnuiește-te [pe tine însuși], fratele meu, chiar dacă ești într-o chinovie, în timpul pe care îl ai ca răgaz, să meditezi și să te gândești, spunându-ți: „De ce ai ieșit din lume și după ce alerg să dobândesc”³³? Cugetă la patimi și străduiește-te să câștigi virtuțile: ce sunt virtuțile și câte sunt, ce sunt patimile și câte sunt? Apoi, datorită isihiei și meditației de acest fel, vei vedea cât de ostenitoare este această viețuire și că fără să te silești în toată vremea potrivită³⁴ nu poți să o duci la desăvârșire [această viețuire]. Pentru că tu ai o luptă împotriva firii, a vechiului obicei și a vouinței.

6. Așadar, când primești învățătura despre aceste trei lucruri și ai înțeles că fără isihie nu există meditație, iar fără meditație nu există silire de sine; prin urmare, vei dobândi descoperirea cunoștinței altor trei virtuți, care sunt mai mari decât acestea. Iar ele sunt: rugăciunea neîncetată, respingerea gândurilor și înfrânarea. Ascultă acum felul în care acestea simt cum sunt cunoscute de către om și felul în care ele se nasc una pe alta. Când omul are liniște în sufletul său, această isihie și tăcere îi trezesc cugetul să mediteze la sine. Iar când omul meditează la sine, înțelege bine ce este păcatul și ce este dreptatea, știe că nu poate să depășească ce e rău și să facă binele decât dacă se silește în fiecare zi și în fiecare clipă. Și când știe că oricât se

³³ Cf. *Pateric*, Avva Arsenie 3, 12.

³⁴ „În toată vremea potrivită”. Silirea de sine trebuie lucrată cu discernământ. Substantivul *silire* cu sensul de „răstimp prielnic, este folosit de Dadișo pentru a reliefa acest aspect al silirii de sine care, lucrată fără discernământ, la vreme nepotrivită, poate avea efecte contrare celor urmărite din cauza epuizării fizice și psihice a organismului.

silește pe sine, noaptea și ziua, e slab ca să se îndrepte, atunci înțelege că fără ajutorul dumnezeiesc nu poate, prin el însuși, oricât s-ar îndemna și s-ar sili cu sufletul și cu trupul, să se elibereze de patimi și să împlinească virtuțile. Așadar, se dăruiește pe sine ostenelii rugăciunii și se roagă fără oprire ca să afle ajutor. Dar când vede că rugăciunea este trasă înapoi de gândurile pătimase, atunci se îngrijește neîncetat să-și curețe sufletul de gândurile care apar în el de la cel rău. În acest fel, inima lui este luminată în timpul rugăciunii, iar partea sa înțelegătoare este împuternicită împotriva dușmanilor ei. Iar când, datorită puterii sale de discernere, observă, iar această experiență îl învață că omul nu-și poate înfrânge gândurile și să se roage neîncetat când pântecul este ghiftuit și zace pe rogojina lui, atunci se dedă ostenelilor vieții ascetice. După ce trupul i s-a subțiat prin post, cugetului îi este ușor să biruie gândurile și mândria care se ridică împotriva cunoașterii și iubirii lui Dumnezeu. Iar după ce trupul a fost slăbit cât de cât și subțiat prin priveghere, cugetul este dintr-o dată iluminat în timpul rugăciunii.

7. Așadar, aceste următoare trei virtuți sunt născute din primele trei și fără acestea ele nu pot fi învățate și dobândite. Așa cum coroana împăratului, inelul și cupa de aur din care el bea nu pot fi făcute fără [ajutorul] cleștilor, al nicovalei și al ciocanului, tot așa fără isihie, meditație și silire de sine omul nu poate dobândi rugăciunea neîncetată, nici lepădarea gândurilor, nici asceza trupului, nici celelalte feluri de virtute.

De aceea, ni se cade să prețuim isihia ca pe rădăcina din care odrăslesc toate virtuțile. În această isihie ni se cade să nu ne gândim la nimic altceva decât la păcatele și la patimile noastre, la felul în care ne putem elibera din robia lor și cum putem dobândi curăția inimii și cum putem fi vrednici de vederea lui Dumnezeu și de iubirea Lui: „Fericiți cei curați cu inima, că vor vedea pe Dumnezeu”, și: „Cel care are poruncile Mele și le păzește, Îl voi iubi și Mă voi arăta lui” (In. 14, 21). Aceasta este arvuna desăvârșirii viitoare.

8. De asemenea, mai adaug și aceasta spre învățătura ta. Cercetează în tot timpul și cugetă la patimile generale și la virtuțile specifice vieții de zăvorâre. Patimile generale sunt acestea: pofta, iubirea de arginți și slava deșartă. Acestea le-a biruit Mântuitorul nostru, iar biruința asupra lor ne-a

dăruit-o nouă, celor care alergăm cu dragoste, plini de râvnă după cunoștința Lui. El ne-a învățat și ne-a arătat în Evanghelie leacurile duhovnicești prin care aceste trei patimi sunt tămăduite, [patimi] care sunt părinții tuturor patimilor. Acestea sunt postul, rugăciunea și mila. Întrucât sufletul rațional are trei porți, vorbesc adică de poftă, de mânie și de gând, care este mintea, iar acestea trei s-au îmbolnăvit din cauza păcatului³⁵. Vindecarea care se cuvine patimilor noastre este adusă de Mântuitorul nostru când spune: „Când postești, când te rogi și când faci cuvenita milostenie³⁶, nu le face și pe celelalte (cf. Mt 6, 15; 6, 2). Prin post a vindecat puterea [sufletească] a poftei, prin cuvenita milostenie a făcut să se vindece mânia, iar prin rugăciune a curățit mintea.

Sfinții Părinți, când au văzut care e scopul Domnului nostru expus în Evanghelie, au dezvoltat, printr-o tâlcuire mai amplă pe caza acestor trei virtuți, o explicație întreită pentru fiecare dintre acestea. Astfel, partea poftitoare a sufletului, care s-a îmbolnăvit prin păcat împreună cu pofta trupului, este vindecată împreună cu pofta trupului, așa încât amândouă să devină o singură poftă curată în Dumnezeu. [Iar aceasta o face] prin post și prin lipsa celor dorite și prin priveghere. Din acestea se naște fecioria La rândul ei, partea irascibilă a sufletului este vindecată împreună cu mânia trupului, cu care a fost amestecată prin păcate. Astfel, amândouă devin o singură mânie firească a sufletului, a bărbăției neîncetate împotriva patimilor și a demonilor și este întărită prin nădejdea dumnezeiască, prin blândețe, prin smerenie și mila care vine din iubirea pentru aproapele. Mintea, care este puterea cunoscătoare a sufletului, este curățită și vindecată prin citirea cărților dumnezeiești, recitarea psalmilor și rugăciuni neîncetate, din care se naște iubirea lui Dumnezeu.

În acest fel este vindecat întregul om în sufletul său și în trupul său de boala păcatului încălcării poruncii. Și dobândește o sănătate deplină prin dreptate și „dezbracă omul vechi, stricat cu poftetele înșelătoare (Ef 4, 22) și se îmbracă cu omul nou, prin sfințenie și cuvioșie și este înnoit

³⁵ Păcatul îmbolnăvește sufletul, nu e o simplă transgresiune legală. De aceea și mântuirea e prezentată de Dadișo ca „vindecare” (*asiuta*) adusă de Mântuitorul Iisus.

³⁶ „Cuvenita milostenie” traduce siriacul *zedqta*, „milostenie”. Derivat din rădăcina ܘܕܩ „a fi cu dreptate”, „a se cuveni”, *zedqa* exprimă ideea că milostenia este datoria noastră față de Dumnezeu sau față de aproapele.

prin cunoștința cea în chipul Făcătorului său” (Col 3, 10), Domnul Iisus Hristos, Care te-a ales spre slujirea Lui și te va face desăvârșit prin mila Lui și te va întări ca să-I faci voia și te va păzi de cursele Satanei. El te va învăța cunoașterea Lui și te va întări în nădejdea Lui, și te va învrednici de împărăția Lui și de slava Lui, împreună cu toți sfinții care I-au împlinit voia. Amin.

**Introducere, traducere și note de
Ieromonah Agapie CORBU**

Cartea treptelor, Despre supunerea trupului (Memra a 29-a)

Introducere

Cartea treptelor (ܟܬܒܬܐ ܕܡܫܩܬܐ – *ktaba d-masqata*), una dintre cele mai importante scrieri din patrimoniul patristic siriac timpuriu, a fost compusă în limba siriacă de un autor anonim în secolul al IV-lea în Mesopotamia. El era un povățuitor duhovnicesc al comunităților proto-monahale (*bnay qyama*) din acea zonă. Autorul prefetei la *Cartea treptelor*, scrisă mai târziu, îl consideră pe autor „unul dintre ultimii discipoli ai apostolilor” și, în același timp, „unul dintre primii scriitori în limba siriacă”¹. Aceste afirmații nu pot fi încă confirmate prin comparație cu alte surse din acea perioadă, dar ele indică prestigiul și autoritatea de care se bucura această lucrare chiar înainte de secolul al VI-lea². Un indiciu important în sprijinul acestei ipoteze poate fi însă stilul scrierii, care seamănă cu cel al Părinților

¹ *Liber Graduum*, (ed.) Michael KMOŚKÓ (Patrologia Syriaca, vol. III), Paris, 1926, coll. 3.

² Cf. A. GUILLAUMONT, “Liber Graduum”, în *Dictionnaire de Spiritualité* vol. 9, fasc. LXI, Beauchesne, Paris, 1976, coll. 750. Given that the oldest manuscripts of the *Book of Steps*, dating from the 6th-7th centuries, also contain this Prologue, it seems that its author, who is also anonymous, most likely lived before the 6th century.